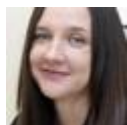

JURISTA VĀRDS

12. Janvāris 2016 /NR. 2 (905)

Galvinieka atbildība, ja galvenajam parādniekam maksātnespējas procesā dzēstas saistības

Mg.iur.

Ilze Jankeviča

zvērīnāta advokāte birojā “Fogels, Vītols un Paipa”

Pēdējos gados tiesību piemērotāju starpā noritējušas aktīvas debates par galvojuma kā viena no biežāk lietotajiem saistību pastiprinājuma veidiem piemērošanu. Jau krietni sen radītajām galvojuma tiesību normām saskaroties ar salīdzinoši jauno maksātnespējas tiesību regulējumu, nenoliedzami aktuāls ir kļuvis jautājums, kā interpretējamās galvojuma institūtu regulējošās tiesību normas galvenā parādnieka maksātnespējas procesa pabeigšanas gadījumā.

Attiecībā uz galvinieka, kas galvojis par galvenā parādnieka – juridiskas personas saistībām, atbildību situācijā, kad ir pabeigts galvenā parādnieka maksātnespējas process, ir izveidojusies stabila tiesu prakse, kas pamatā balstīta uz 2011. gada 27. aprīļa Augstākās tiesas Senāta spriedumā Nr. SKC-86/2011¹ sniegto tiesību normu interpretāciju.

Turpretim, runājot par tāda galvinieka, kas galvojis par fiziskas personas, kurai maksātnespējas procesa ietvaros ir dzēstas parādsaistības, atbildību, tiesību piemērotāju viedokļi atšķiras. Tāpat neviennozīmīga ir bijusi arī līdzšinējā tiesu prakse.²

Ņemot vērā situācijas aktualitāti, arī likumdevējs ir mēģinājis risināt galvinieka atbildības jautājumu, pieņemot grozījumus Maksātnespējas likumā,³ kas paredz, ka likumā noteiktajā tiesiskajā situācijā visas papildu (blakus) saistības izbeigtos līdz ar fiziskās personas uzņemto pamatsaistību dzēšanu. Tomēr ar turpmākajiem grozījumiem Maksātnespējas likumā⁴ iepriekš minētā likuma norma izslēgta, un tā arī nav tikusi piemērota praksē. Tādējādi secināms, ka galvinieka atbildības jautājums ir atstāts tiesību piemērotāju ziņā.

Lai izvērtētu, kādas ir jaunākās galvojuma regulējošo normu interpretācijas tendences, jāapskata par minēto jautājumu izteiktie viedokļi un tiesu nolēmumos ietvertie argumenti.

Praksē, pārstāvot klientu intereses tiesā, visbiežāk par pamatu viedoklim, ka galvinieks ir atbrīvojams no saistībām, ir izskanējuši šādi argumenti: galvenā parādnieka saistības ir izbeigtas saskaņā ar speciālo normatīvo aktu – Maksātnespējas likumu un saistību dzēšana maksātnespējas procesā ir pamats galvinieka atbrīvošanai no atbildības atbilstoši Civillikuma 1710. un 1712. panta noteikumiem. Tāpat nereti tiek norādīts, ka, lemjot strīdus jautājumu, nav pamata 2011. gada 27. aprīļa Augstākās tiesas Senāta spriedumā Nr. SKC-86/2011⁵ pausto atziņu izmantošanai, jo juridiskas personas maksātnespējas procesa pabeigšanas gadījumā atšķirībā no fiziskas personas maksātnespējas procesa netiek dzēstas parādnieka atlikušās saistības.

Autores ieskatā, minētie argumenti negūst apstiprinājumu un galvinieka atbildība saglabājas, pat ja galvenajam parādniekam maksātnespējas procesā tiek dzēstas saistības, turpmāk minēto apsvērumu dēļ.

Attiecībā uz Civillikuma 1710. un 1712. pantu kā pamatiem galvinieka atbrīvošanai no atbildības jānorāda, ka praksē nereti sastopami gadījumi, kad viedokļa pamatošanai tiek izmantotas abas minētās normas vienlaikus.

Tātad Civillikuma 1710. pants noteic, ka galvojums izbeidzas ar katru darbību, kas dzēš galveno saistību, atsvabinot no tās parādnieku. Savukārt Civillikuma 1712. pants paredz, ka galvojums izbeidzas ar ikvienu notikumu, kas atsvabina galveno parādnieku.

Ņemot vērā, ka 1710. pantā aptvertas "darbības", savukārt Civillikuma 1712. pants runā par "notikumu", autores ieskatā, šāda atsaukšanās uz abām likuma normām vienlaikus ir nepamatota, jo viens un tas pats apstāklis, proti, galvenās saistības dzēšana saistību dzēšanas procedūrā, nevar būt gan darbība, gan notikums.

Turklāt arī pēc būtības minētās likuma normas nebūtu pamats galvinieka atbrīvošanai no atbildības. Civillikuma 1710. un 1712. pantu piemērošanu "Jurista Vārda" publikācijā "Galvenā parādnieka saistību dzēšana maksātnespējas procesā – vai pamats galvojuma izbeigšanai"⁶ detalizēti jau analizējuši kolēģi zvērināti advokāti Jevgēnija Ziņģe un Nils Fogels, secinot, ka parādnieka atbrīvošana no saistībām nav pamats atbrīvot galvinieku no galvojuma saistībām. Ņemot vērā, ka raksta autore piekrīt kolēģu paustajam, sīkāka analīze par Civillikuma 1710. un 1712. panta piemērošanu šī raksta ietvaros netiks veikta.

Vienu un to pašu tiesību normu interpretācijas jautājumā dažādu tiesu prakse būtiski atšķiras.

Iepriekš minētajai Civillikuma 1710. un 1712. panta interpretācijai pievienojusies arī Rīgas apgabaltiesa 2014. gada 31. marta spriedumā lietā Nr. C33498511.⁷ Tiesa norādījusi, ka tiesas lēmums, ar kuru dzēstas galvenā parādnieka saistības, tās ieskatā, nav vērtējams kā notikums, ar kuru izbeidzas galvojums, tāpat nav konstatējamas kādas konkrētas darbības no galvenā parādnieka puses, kuru rezultātā būtu dzēstas parādsaistības.

Pretēju viedokli 2014. gada 23. oktobra spriedumā lietā Nr. C33303412⁸ ir paudusi Kurzemes apgabaltiesa. Spriedumā norādīts: likumdevējs ir paredzējis galvojuma izbeigšanās gadījumus (Civillikuma 1710. pants), kā rezultātā galvnieks tiek atsvabināts no saistībām, jo nepastāv galvenā saistība. Kreditoram šajā gadījumā pastāv risks, kas izriet no Maksātnespējas likuma noteikumiem un sekām, ka parādnieks var uzsākt maksātnespējas procesu.

No minētā redzams, ka vienu un to pašu tiesību normu interpretācijas jautājumā dažādu tiesu prakse būtiski atšķiras.

Turklāt pretēji bieži paustiem iebildumiem, autores ieskatā, arī attiecībā uz galvojumiem, kas nodrošina fizisku personu saistības, būtu piemērojamas 2011. gada 27. aprīļa Augstākās tiesas Senāta sprieduma lietā Nr. SKC-86/2011⁹ atziņas. Varētu piekrist, ka no seku viedokļa juridiskas personas maksātnespējas procesa pabeigšanā, izslēdzot attiecīgo juridisko personu no fiziskas personas maksātnespējas komercreģistra, varētu rast atšķirības no fiziskas personas maksātnespējas procesa pabeigšanas, dzēšot parādnieka saistības. Tomēr būtiskākās ir nevis šīs iespējamās atšķirības, bet gan iepriekš minētajā spriedumā nostiprinātais princips, proti, ka galvojuma mērķim ir piešķirama prioritāte pret galvojuma akcesoritāti, kā rezultātā galvojums no papildu saistības pārtop par patstāvīgu saistību, vienlaikus arī kreditora prasījums pret galvnieku no galvenajam prasījumam piederīga prasījuma kļūst par patstāvīgu.

Arī galvojot par fiziskas personas saistībām, galvojuma mērķis atbilstoši Civillikuma 1692. pantam ir atbildēt par trešās personas parādu, tai skaitā arī par tāda parādnieka parādu, kurš nonācis maksātnespējas situācijā. Tādējādi secināms, ka analogiski arī šādos gadījumos galvojuma mērķis būtu prioritārs pār tā akcesoritāti.

Šādam viedoklim piekritusi gan Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesa 2015. gada 2. februāra spriedumā lietā Nr. C31319912,¹⁰ gan arī Rīgas apgabaltiesa 2014. gada 31. marta spriedumā lietā Nr. C33498511.¹¹

Savukārt Kurzemes apgabaltiesa jau minētajā 2014. gada 23. oktobra spriedumā lietā Nr. C33303412¹² paudusi pretēju viedokli, norādot, ka 2011. gada 27. aprīļa Augstākās tiesas Senāta spriedums lietā Nr. SKC-86/2011 ir attiecināms uz juridisku personu, bet fiziskas personas maksātnespējas procesam tiek piemērots cits regulējums. Tiesa nolēmumā uzsvērusi, ka maksātnespējas procesa izbeigšanas sekas juridiskai personai atšķiras no fiziskas personas maksātnespējas izbeigšanas sekām. Pirmajā gadījumā beidz pastāvēt juridiska persona un tā tiek izslēgta no komercreģistra, bet fiziskas personas maksātnespējas izbeigšanās gadījumā tiek dzēsts parāds pret kreditoriem un fiziskai personai ir iespēja turpināt finansiālo darbību bez parādiem.

Neskatoties uz pretrunīgajiem zemāku instanču tiesu nolēmumiem, 2015. gada 30. oktobrī Latvijas Republikas Augstākā tiesa rīcības sēdes lēmumā lietā Nr. SKC-1443/2015¹³ ir sniegusi savu interpretāciju attiecībā uz tiesību normu piemērošanu,

faktiski atzīstot, ka galvenā parādnieka saistību dzēšana maksātnespējas procesā nav pamats galvnieka atbrīvošanai no galvojuma saistības.

Lēmumā Augstākā tiesa norādījusi – tā nepiekrīt, ka "galvenā parādnieka maksātnespējas process un tā ietvaros pieņemtie nolēmumi, tostarp (..) tiesas lēmums, ar kuru izbeigta pers. J. saistību dzēšanas procedūra un maksātnespējas process, dzēšot viņa saistību dzēšanas plānā norādītās neizpildītās saistības, ir pamats, lai beigtu pastāvēt galvojums saskaņā ar Civillikuma 1710. un 1712. pantu. (..) Civillikuma 1710. un 1712. pants nav piemērojams. Šāds secinājums atbilst Senāta paplašinātā sastāva 2011. gada 27. aprīļa spriedumā lietā Nr. SKC-86 dotajam minēto tiesību normu, kā arī Civillikuma 1692. pantā definētā galvojuma iztulkojumam. Proti, ka galvojuma mērķis ir atbildēt kreditoram par trešās personas parādu, jo šāds pienākums izriet nepastarpināti no galvojuma līguma – galvojot par parādnieka saistībām, galvnieks uzņemas risku atbildēt kreditoram par parādnieka saistībām arī tad, ja pēdējais nonāktu finansiālās grūtībās. Tas nozīmē, ka galvnieka atbildības pienākums kreditoram par tāda parādnieka, kas nonācis maksātnespējas situācijā, saistībām tieši atbilst galvojuma mērķim. Turpretī galvnieka atsvabināšana no pienākuma atbildēt kreditoram par galvenā parādnieka saistībām tikai tā iemesla dēļ, ka parādnieka sliktais finansiālais stāvoklis to novedis līdz maksātnespējai, ir pretrunā ar galvojuma mērķi".¹⁴

Ņemot vērā Civilprocesa likumā nostiprināto tiesu pienākumu, piemērojot tiesību normas, ņemt vērā judikatūru,¹⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas nolēmums attiecībā uz galvnieka atbildību regulējošo tiesību normu interpretāciju rada cerības, ka turpmāk arī zemāku instanču tiesu nolēmumi attiecīgajā jautājumā varētu kļūt vienveidīgi. ■

RAKSTA ATSAUCES / 15

1. 2011. gada 27. aprīļa Augstākās tiesas Senāta spriedums Nr. SKC-86/2011. Pieejams: at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department1/2011/skc-0086.doc.
2. Rakstā izmantoti tiesu nolēmumi, ar kuriem autore saskārusies savā praksē.
3. Grozījumi Maksātnespējas likumā. Pieejami: <http://likumi.lv/ta/id/269517-grozijumi-maksatnespejas-likuma>.
4. Grozījumi Maksātnespējas likumā. Pieejami: <http://likumi.lv/ta/id/272497-grozijumi-maksatnespejas-likuma>.
5. 2011. gada 27. aprīļa Augstākās tiesas Senāta spriedums Nr. SKC-86/2011. Pieejams: at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department1/2011/skc-0086.doc.
6. Fogels N., Ziņģe J. Galvenā parādnieka saistību dzēšana maksātnespējas procesā – pamats galvojuma izbeigšanai. Jurista Vārds, 15.04.2014., Nr. 15. Pieejams:

<http://www.juristavards.lv/doc/264225-galvena-paradnieka-saistibu-dzesana-maksatnespejas-procesa-vai-pamats-galvojuma-izbeigsanai/>.

7. 2014. gada 31. marta Rīgas apgabaltiesas spriedums lietā Nr. C33498511, nav publicēts.

8. 2014. gada 23. oktobra Kurzemes apgabaltiesas spriedums lietā Nr. C33303412, nav stājies likumīgā spēkā, nav publicēts.

9. 2011. gada 27. aprīļa Augstākās tiesas Senāta spriedums Nr. SKC-86/2011. Pieejams: at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department1/2011/skc-0086.doc.

10. 2015. gada 2. februāra Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas spriedums lietā Nr. C31319912, nav stājies likumīgā spēkā, nav publicēts.

11. 2014. gada 31. marta Rīgas apgabaltiesas spriedums lietā Nr. C33498511, nav publicēts.

12. 2014. gada 23. oktobra Kurzemes apgabaltiesas spriedums lietā Nr. C33303412, nav stājies likumīgā spēkā, nav publicēts.

13. 2015. gada 30. oktobra Latvijas Republikas Augstākā tiesas rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-1443/2015, nav publicēts.

14. Turpat.

15. Civilprocesa likuma 5. panta sestā daļa. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=50500>.

ATSAUCE UZ ŽURNĀLU

Jankeviča I. Galvinieka atbildība, ja galvenajam parādniekam maksātnespējas procesā dzēstas saistības. Jurista Vārds, 12.01.2016., Nr. 2 (905), 15.-17.lpp.

